

หลักนิติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายในการปราชญ์
ผู้กระทำความผิดในทะเล

จัดทำโดย

พลเรือเอก ปกครอง มนธาตุผลิน

รหัส ๖๗๑๒๒๒

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอบรมหลักสูตร
“หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๑๒

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักนิติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายในการปราบปรามผู้กระทำความผิดในทะเล

พลเรือเอก ปกครอง มนธาตุผลิน^๑

บทนำ

ทหารเรือมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่ให้อำนาจทหารเรือ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๒๗ ฉบับ ดังนี้

(๑) พระราชบัญญัติให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำความผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ. ๒๔๙๐ ตามมาตรา ๔ กำหนดให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือมีอำนาจสืบสวนและสอบสวน และดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดในความผิด เกี่ยวกับการนำข้าว หรือสินค้าอื่น หรือยาเสพติดออกไปนอกหรือเข้ามาในราชอาณาจักร หรือ การที่คนต่างด้าวเข้ามาหรือนำคนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักร ทั้งนี้โดยทางทะเล ทางลำน้ำซึ่งติดต่อกับ ต่างประเทศหรือทางลำน้ำซึ่งออกไปสู่ทะเลได้หรือทำการประมงทางทะเลอันเป็นความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการ สืบสวนและห้ามกักกันข้าว กฎหมายว่าด้วยการควบคุมเครื่องอุปโภคบริโภคและของอื่น ๆ ในภาวะคับขัน กฎหมาย ว่าด้วยการส่งออกไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า กฎหมายว่าด้วยแร่ กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ติด กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือกฎหมายเกี่ยวกับการประมง จึงทำให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือมีอำนาจในการบังคับ ใช้กฎหมาย จำนวน ๖ ฉบับ ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑.๑) พระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ.๒๕๒๒

(๑.๒) พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.๒๕๖๐

(๑.๓) ประมวลกฎหมายยาเสพติด

(๑.๔) พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๒๒

(๑.๕) พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิการประมงในเขตการประมงไทย พ.ศ.๒๔๘๒

(๑.๖) พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.๒๕๕๘

(๒) พระราชบัญญัติควบคุมยุทธภัณฑ์ พ.ศ.๒๕๓๐ (ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่องแต่งตั้งพนักงาน เจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติควบคุมยุทธภัณฑ์ พ.ศ.๒๕๓๐ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ.๒๕๖๐ และ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ.๒๕๖๓)

(๓) พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับสถานที่ผลิตปิโตรเลียมในทะเล พ.ศ.๒๕๓๐ (มาตรา ๔ คำนียาม)

(๔) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นโจรสลัด พ.ศ.๒๕๓๔ (มาตรา ๔ คำนียาม)

(๕) พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ.๒๔๘๑ (ม.๕๕)

(๖) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.๒๔๕๖ (คำสั่งกรมเจ้าท่า ที่ ๑๕๑/๒๕๓๖ และ คำสั่งกรมเจ้าท่าที่ ๑๕๒/๒๕๓๖)

(๗) พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.๒๕๖๐ (ประกาศกระทรวงการคลัง ลงวันที่ ๑๘ เม.ย.๑๗)

^๑ รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด

^๒ สำนักงานพระธรรมนูญทหารเรือ https://www.judge.navy.mi.th/index.php/today/detail/content_id/72 สืบค้นเมื่อ ๑ ต.ค. ๒๕๖๗

(๘) พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ.๒๕๒๘ (คำสั่งกระทรวงแรงงาน ที่ ๖๖/๒๕๕๕)

(๙) พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.๒๕๓๗ (คำสั่งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ ๑๓๙/๒๕๓๙)

(๑๐) พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.๒๕๔๑ (คำสั่งกระทรวงแรงงาน ที่ ๓๓/๒๕๖๐)

(๑๑) พระราชบัญญัติความปลอดภัยอาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. ๒๕๕๔ (คำสั่งกระทรวงแรงงาน ที่ ๑๒๓/๒๕๕๔)

(๑๒) พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.๒๕๖๐ (คำสั่งกระทรวงแรงงาน ที่ ๒๓๗/๒๕๖๐)

(๑๓) พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในงานประมง พ.ศ.๒๕๖๒ (คำสั่งกระทรวงแรงงานที่ ๕๔๗/๒๕๖๒)

(๑๔) พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.๒๔๘๔ (ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๑๖ ๖.ค.๕๗)

(๑๕) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๗ (ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๑๖ ๖.ค.๕๗)

(๑๖) พระราชบัญญัติเลื่อยโซ่ยนต์ พ.ศ.๒๕๔๕ (ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๑๖ ๖.ค.๕๗)

(๑๗) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.๒๕๖๒ (ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓๐ ก.ย.๕๗)

(๑๘) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๒ (ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓๐ ก.ย.๕๗)

(๑๙) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔ (คำสั่งกระทรวงวัฒนธรรม ที่ ๑๕๗/๒๕๕๗)

(๒๐) พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ (ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๑๐ เม.ย.๖๑)

(๒๑) พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดบางประการต่อการเดินอากาศ พ.ศ.๒๕๕๘ (ประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรื่องแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวกับความผิดในอากาศยาน ๒๕ ต.ค.๖๑)

ทั้งนี้ กฎหมายต่าง ๆ ดังกล่าวยังมีเจตนารมณ์เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล และอนุสัญญาต่าง ๆ ขององค์การทางทะเลระหว่างประเทศซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกด้วย ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ทหารเรือจึงมีความสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงหลายมิติ ทั้งระบบกฎหมายภายใน กฎหมายระหว่างประเทศและความรู้ในเชิงเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการเดินเรือ ดังนั้น คุณวุฒิ คุณสมบัติ และความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ทหารเรือย่อมมีความเฉพาะเจาะจง ไม่อาจให้บุคคลทั่วไปมาดำเนินการได้ ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งตามพระราชบัญญัติให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำความผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ.๒๕๙๐ ตามมาตรา ๔ กล่าวว่า กำหนดให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือมีอำนาจสืบสวนและสอบสวน และดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมหมายความว่า เป็นอำนาจดุลยพินิจของผู้บังคับการเรือ และ

เจ้าหน้าที่ทหารเรือ ในการใช้ดุลยพินิจในการบังคับใช้กฎหมาย จึงอาจเป็นไปโดยไร้ขอบเขต มีความลำเอียง ไม่เป็นไปโดยเสมอภาคและเป็นธรรมกับประชาชน ชัดกับหลักนิติธรรมตามหลักกฎหมายสมัยใหม่และตามหลักที่บัญญัติไว้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของประชาชน และส่งผลย้อนกลับให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือที่ใช้อำนาจ อาจถูกฟ้องร้องดำเนินคดีจากผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือถูกกระทบสิทธิจากการบังคับใช้กฎหมาย ดังกล่าวและต้องชดใช้ค่าเสียหายความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ในที่สุด

ผู้เขียนบทความในฐานะ “ทหารเรือ” ผู้ซึ่งมีประสบการณ์ในการเป็นเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในทะเล และเป็นผู้บังคับการเรือในทะเลมากกว่า ๗ ปี จึงเขียนบทความนี้ขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำหลักนิติธรรมที่สมควรต้องนำมาใช้ในบังคับใช้กฎหมายในการปราบปรามผู้กระทำความผิดในทะเล เพื่อประสิทธิภาพและความชอบด้วยกฎหมายในการปฏิบัติงานทหารเรือทุกคน

เนื้อหา

๑. หลักนิติธรรมทั่วไป

หลักนิติธรรม (The Rule Of Law) มีวิวัฒนาการมาจากการพัฒนาทางสังคมของมนุษย์ โดยในช่วงต้นของประวัติศาสตร์ของมนุษย์ชาติ มนุษย์มีสังคมในรูปแบบชนเผ่า โดยการปกครองจะเริ่มด้วยระบบเผด็จการ ผู้นำเป็นผู้กำหนดกฎในการอยู่ร่วมกัน ผู้นำที่มีอำนาจมักจะหลงอำนาจ ในเวลาต่อมา จึงมักจะเกิดการปกครองที่ไม่เป็นธรรมและเกิดการกดขี่ข่มเหง การเอาัดเอาเปรียบ โดยผู้นำ^๓ ก้าวแรกที่นำพามนุษย์ชาติให้หลุดพ้นจากการกดขี่ดังกล่าวคือ แนวความคิดที่ว่า “ผู้ปกครองก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย” และปกครองประเทศอย่างมีคุณธรรมด้วยวิถีทางของกฎหมาย โดยแนวความคิดนี้ สอดคล้องกับหลักนิติธรรม และเชื่อว่าหลักการนี้จะทำหน้าที่ปกป้องสิทธิพื้นฐานของบุคคลและ ส่งเสริมความเจริญทั้งทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ

ในชาติตะวันตกพบว่า หลักนิติธรรมมีมาแต่ครั้งสมัยกรีกโบราณจากข้อถกเถียงสำคัญที่ว่า การปกครองที่ดีนั้นควรจะเป็นการปกครองด้วยสิ่งใด ระหว่างกฎหมายที่ดีที่สุด หรือ สัตบุรุษ (คนดี) โดย อะริสโตเติล (Aristotle) ได้สรุปว่า กฎหมายเท่านั้นที่ควรจะเป็นผู้ปกครองสูงสุดในระบอบการเมือง และจากข้อสรุปของอะริสโตเติลตรงนี้ได้พัฒนาไปสู่แนวคิดพื้นฐานสำคัญของรัฐสมัยใหม่ ในอีกหลายพันปีต่อมาว่า การปกครองที่ดีนั้นควรจะต้องให้กฎหมายอยู่สูงสุด (Supremacy of law) และทุก ๆ คนต้องมีสถานะที่เสมอภาคและเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย กล่าวคือ แม้ตามหลักการของการแบ่งแยกอำนาจ ผู้ปกครองจะมีอำนาจอันชอบธรรมในการออกและบังคับใช้กฎหมายแต่ตัวผู้ปกครองหรือรัฐเองก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่กำหนด และถูกบังคับใช้ด้วยเฉกเช่นเดียวกันกับ พลเมืองคนอื่น ๆ ในรัฐ เพื่อที่จะทำให้การเมืองอยู่บนรากฐานของกฎหมายและรัฐบาลนั้น เป็นรัฐบาลที่จำกัด (limited government) โดยมีกฎหมายเป็นตัวควบคุมไม่ให้ผู้นำใช้อำนาจเกินขอบเขต^๔

ในยุคปัจจุบัน คำว่าหลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ความเป็นธรรมที่มีอยู่ในกฎหมาย หรือกฎหมายให้ความเป็นธรรมได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “คุณธรรมทางกฎหมาย” อันเป็นหลักการ พื้นฐานแห่งกฎหมาย โดยที่ความเป็นธรรมเป็นสิ่งที่ทุกสังคมต้องการ เพราะที่ใดมีความเป็นธรรม ที่นั้นย่อมนำมาซึ่งความสันติสุข หลักนิติธรรมสมัยใหม่เริ่มก่อตัวและปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน

^๓ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, ๒๕๔๖.หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่.วารสารสถาบันพระปกเกล้าปี ๒๖๔๖ เล่มที่ ๒

^๔ Aristotle (1995). Politics. Oxford: Oxford University Press

ประเทศอังกฤษในศตวรรษที่ ๑๓ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญแบบจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษที่มีหลักการสำคัญ ได้แก่ บุคคลพึงได้รับการพิจารณาโทษโดยฝ่ายปกครองในการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายโดยเสมอภาค ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในฐานะใด สิทธิเสรีภาพของบุคคลจะต้องได้รับการยอมรับ ต่อมาหลักนิติธรรมเริ่มมีความชัดเจนในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ ภายหลังจากการประชุม นักนิติศาสตร์เสรีจาก ๔๘ ประเทศ ซึ่งจัดโดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists : ICJ) ที่เมืองเอเธนส์ ประเทศกรีซ และได้ประกาศบัญญัติแห่งเมืองเอเธนส์ ๑๙๕๕ ทำให้นักกฎหมายเริ่มเข้าใจปรัชญาและหลักการของหลักนิติธรรมที่สอดคล้องตรงกันและ มองเห็นความสำคัญของหลักการดังกล่าวมากขึ้น

๒. หลักนิติธรรมของไทย

กฎหมายไทยได้บัญญัติเรื่อง หลักนิติธรรม เป็นครั้งแรกในมาตรา ๓ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งบัญญัติว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” และมาตรา ๗๘ “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้ “ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม”

หลังจากนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้บัญญัติรับรองหลักนิติธรรมอีกครั้ง ใน มาตรา ๓ วรรคสอง ว่า “รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” และมาตรา ๒๖ ที่บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย และกฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง” แต่รัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับนี้มิได้บัญญัติว่า หลักนิติธรรมมีความหมายอย่างไร มีสาระสำคัญอย่างไร และหากฝ่าฝืน ผลของการฝ่าฝืนเป็นเช่นใด บุคคลทั้งหลาย ซึ่งอ้างถึงหลักนิติธรรมจึงต่างอธิบายหลักนิติธรรมไปตามความรู้ความเข้าใจจากการศึกษาค้นคว้า และตามการตีความของแต่ละบุคคลเอง ความเข้าใจในเรื่องหลักนิติธรรมจึงมีอยู่อย่างหลากหลายแตกต่างกันไป จึงได้มีการออกกระเปียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๔ ตั้งคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความอิสระและเป็นกลาง เป็นผู้ดำเนินการศึกษาและเสนอแนะแนวทางการ และกระบวนการ ต่าง ๆ ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดดังกล่าว เพื่อผดุงหลักนิติธรรมและส่งเสริมให้มีการใช้กฎหมายด้วยความเป็นธรรมความ เสมอภาค และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล กับทั้งเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการใช้กฎหมายของประเทศ อันจะนำไปสู่สังคมที่มีความเป็นปกติสุข

คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติได้ตั้งคณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรมเพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางตามหลักนิติธรรม โดยได้จัดทำหนังสือ “หลักนิติธรรม The Rule of Law” เพื่อเป็นจุดร่วมหรือสิ่งที่เป็นความเห็น

สอดคล้องที่ลงรอยกันในเรื่องหลักนิติธรรมของไทย และเพื่อพัฒนาจากหลักการที่เป็นนามธรรมมาสู่รูปธรรมในเรื่องที่ทุกฝ่ายยอมรับตรงกัน

ตามหนังสือ “หลักนิติธรรม The Rule of Law”^๔ ของคณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติและคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรม ในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ อาจสรุปสาระสำคัญของหลักนิติธรรมสำหรับระบบกฎหมายไทยได้ว่า

หลักนิติธรรม หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัด หรือแย้ง ต่อหลักนิติธรรม” โดยอาจจำแนกได้เป็น ๒ ประการ คือ

(๑) หลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบ หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือ การกระทำใด ๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัด หรือ แย้งต่อหลักนิติธรรม โดยหลักนิติธรรม หรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายนี้จะถูกล่วงละเมิดมิได้ หากกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ ฝ่าฝืน ขัด หรือแย้งต่อหลักนิติธรรม ย่อมไม่มีผลใช้บังคับหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบมีหลักย่อย ได้แก่ หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ กฎหมายอาญาต้องไม่มีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดี เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายให้อำนาจ และกฎหมายจะยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ได้

(๒) หลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง ลักษณะที่ดีของกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ ที่อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อุดมคติของกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ จะไม่มี ลักษณะสาระสำคัญครบถ้วน ของการเป็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ดี หรือขาดตกบกพร่องไปบ้าง ก็ตาม กฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ ยังใช้บังคับได้อยู่ ตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้างมีหลักย่อย ได้แก่ กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจน กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกันเอง กฎหมายที่ดีต้องมีเหตุผล กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน กฎหมายที่ดีต้อง ทันสมัย และสามารถรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม กฎหมาย ที่ดีต้องบัญญัติตามกระบวนการและขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายหรือกระทบต่อ สิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคล กฎหมายที่ดีต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด กฎหมายที่ดีต้องมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ และเคารพกฎหมาย กระบวนการนิติบัญญัติต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผย โปร่งใส และตรวจสอบได้ กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าถึงได้ โดยสะดวก ไม่ชักช้า ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องมีความ เป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่นักกฎหมายผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรม

^๔ คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติและคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรม, หลักนิติธรรม The Rule of Law, บริษัท พี เอส พรินติ้ง แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๕๗, หน้าคำนำ และหน้า ๑ - ๑๖

เมื่อพิจารณาในทางทฤษฎีตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วจะเห็นว่า กฎหมาย กฎ หรือการกระทำใด ๆ ของรัฐที่ฝ่าฝืนหรือขัดกับหลักนิติธรรมย่อมไม่มีผลใช้บังคับ แต่ยังมีข้ออยู่ยากกว่า องค์กร หน่วยงานหรือผู้ใด จะเป็นผู้ยกขึ้นหรือโต้แย้งว่ากฎหมาย กฎ หรือการกระทำนั้นขัดกับหลักนิติธรรม และประชาชนได้ได้รับการปกป้องสิทธิ และเสรีภาพจากกฎหมาย กฎ หรือการกระทำนั้นขัดกับหลักนิติธรรมนั้นอย่างไรซึ่งโดยธรรมดาหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทหารเรือ ผู้ที่ออกกฎหมายหรือกระทำการที่ขัดกับหลักนิติธรรมนั้นย่อมไม่ยอมรับหรือพิจารณา ยกเลิกกฎหมายหรือการกระทำของตนนั้น ผู้ได้รับผลร้ายจากกฎหมายกฎหรือการกระทำที่ขัดกับหลักนิติธรรมได้แต่ต้อง เสนอคดีต่อศาลยุติธรรม ซึ่งอาจไม่เชี่ยวชาญมากนักในหลักการทางกฎหมายปกครอง ไม่อาจดำรงความยุติธรรม ให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง

โดยสรุปแล้ว หลักนิติธรรมดังกล่าวย่อมมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่และ หน่วยงานฝ่ายปกครองโดยเฉพาะการใช้อำนาจดุลยพินิจที่ต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งตามที่ได้กล่าว มาแล้วข้างต้นการปกครองในประเทศที่ยึดหลักนิติธรรมได้ยกย่องว่าเป็นการปกครองโดยกฎหมายซึ่งมีความ เที่ยงตรง ชัดเจน และแน่นอน มิได้เป็นการปกครองโดยบุคคลซึ่งมีอารมณ์ ความรู้สึก มีโอกาสที่จะใช้อำนาจโดย เบี่ยงเบนไปจากความยุติธรรมและความเป็นกลาง เจ้าหน้าที่หรือฝ่ายปกครองจึงเป็นเพียงเครื่องมือในการ ดำเนินการเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เจ้าหน้าที่หรือฝ่ายปกครองจะมีอำนาจในการ กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่และหน่วยงานทางปกครองนั้นไว้อย่าง ชัดแจ้งโดยตรง กฎหมายจึงเป็นทั้งที่มาของอำนาจของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานทางปกครองและในขณะเดียวกันก็ เป็นกรอบหรือข้อจำกัดในการใช้อำนาจของการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่หรือฝ่ายปกครองไปเวลาเดียวกันด้วย ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานทางปกครองใช้ดุลยพินิจหรือบังคับใช้กฎหมายตามอำเภอใจ แสวงหา ประโยชน์ หรือมุ่งหมายกลั่นแกล้งหรือลงโทษบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง อันจะทำให้กฎหมายกลายเป็นเครื่องมือในการจัดการกับผู้ที่เป็นปฏิปักษ์กับตน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงหลักนิติธรรมดังกล่าวในการใช้ดุลยพินิจหรือบังคับใช้กฎหมายในการปราบ ปราบผู้กระทำความผิดในทะเลของเจ้าหน้าที่ทหารเรือ จึงเป็นเพียงส่วนประกอบ หรือเครื่องมือในการดำเนินการ เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายตามที่กฎหมายให้อำนาจทหารเรือในการปราบปรามผู้กระทำความผิดในทะเล จะมี อำนาจในการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ต่อเมื่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องบัญญัติให้อำนาจไว้ และกฎหมายที่ เกี่ยวข้องนั้น จึงต้องเป็นทั้งที่มาของอำนาจและกรอบในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ ทหารเรือ ขั้นตอน วิธีการ และเงื่อนไขตามกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นกรอบหรือขอบเขตในการใช้ดุลยพินิจในการ บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งผู้เขียนบทความเห็นว่าอาจสรุปหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ และตามหลักวิชาการดังกล่าวข้างต้นที่ควรเน้นย้ำเพื่อนำมาใช้ในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจใน การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ทหารเรือได้ดังนี้

หลักการสำคัญอันเป็นสาระสำคัญของ “หลักนิติธรรม” ประกอบด้วย ๗ หลักการ^๖

(๑) หลักการแบ่งแยกอำนาจ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติธรรม เพราะหลักการแบ่งแยก อำนาจเป็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของอำนาจฝ่ายต่าง ๆ การตรวจสอบอำนาจ และการ ถ่วงดุล อำนาจ

^๖ หลักนิติธรรม (The Rule Of Law) ข้อมูลจากเว็บไซต์ ศาลรัฐธรรมนูญ

https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1283 สืบค้นเมื่อ ๒ ต.ค.๒๕๖๗

(๒) หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักนิติธรรมมีความเกี่ยวพันกันกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล และสิทธิในความเสมอภาค สิทธิทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์”

(๓) หลักความชอบธรรมด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายปกครอง โดยฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้แตกต่าง ไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย ฝ่ายตุลาการจะต้องใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และจะต้องใช้ดุลยพินิจ โดยปราศจากข้อบกพร่อง

(๔) หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นหลักที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือ ฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมาย กำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้มีความเป็นธรรม ห้ามมิให้กฎหมาย มีผลย้อนหลัง และมีความพอสมควรแก่เหตุ

(๕) หลักความอิสระของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสามารถทำหน้าที่ในทางตุลาการได้ โดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ โดยผู้พิพากษามีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมายและทำการพิจารณาพิพากษา ภายใต้มนธรรมของตนเท่านั้น โดยวางอยู่บนพื้นฐานของความอิสระจาก ๓ ประการ กล่าวคือ ความอิสระจากคู่ความ ความอิสระจากรัฐ และความอิสระจากสังคม

(๖) หลัก “ไม่มีความผิด และไม่โทษโดยไม่มีกฎหมาย” เมื่อไม่มีข้อบัญญัติทางกฎหมาย ให้เป็นความผิด แล้วจะเอาผิดกับบุคคลนั้น ๆ มิได้

(๗) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หมายความว่า รัฐธรรมนูญได้รับการยอมรับให้เป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่สูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐนั้น และหากกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่า ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับ

ผู้เขียนเห็นว่าเหตุที่สมควรเน้นการนำหลักนิติธรรมดังกล่าวมาใช้ในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ทหารเรือ ก็เนื่องจากว่าลักษณะการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทหารเรือเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร สิทธิในการเดินทาง (เดินเรือ) สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบอาชีพ และสิทธิชุมชนในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ประสบเหตุที่เจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ทหารเรือ ปฏิบัติหน้าที่ ใช้ดุลยพินิจ และบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นไปตามหลักการดังกล่าวจนเป็นเหตุให้ถูกร้องเรียน และถูกฟ้องร้องดำเนินคดีจากประชาชน

๓. ปัญหาทางทะเลที่เจ้าหน้าที่ทหารเรือต้องบังคับใช้กฎหมาย

ประเด็นปัญหาในพื้นที่ทางทะเลของประเทศไทย อาจแบ่งได้ดังนี้^๗

(๑) การกระทำอันเป็นโจรสลัดและการปล้นเรือ สถานการณ์การปล้นเรือด้วยอาวุธในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้นยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ช่องแคบมะละกา ทะเลชูลูและเซลีเบสนั้น ยังคงมี

^๗ สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา(องค์การมหาชน), “รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์รายงานวิจัยในลักษณะ (Quick Research) ในประเด็น แรงดันของประชาคมอาเซียน เรื่อง ความมั่นคงทางทะเลภายใต้โครงการพัฒนากฎหมายภายในเพื่อ รองรับการทำงาน ด้านประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ ๒๕๕๙” หน้า ๔๐-๔๓.

อย่างต่อเนื่อง แต่การกระทำอันเป็นโจรสลัดนั้น มีแนวโน้มที่จะลดน้อยลงในทุก ๆ พื้นที่ของ ภูมิภาค โดยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่องแคบมะละกานั้น มักจะเป็นการปล้นเรือขณะเรือจอดทอดสมอ ทั้งในและนอกพื้นที่อนุญาต แต่มีแนวโน้มเกิดกับเรือที่อยู่นอกพื้นที่อนุญาตมากกว่า มักจะเกิดในเวลา กลางคืนเดือนมืด และมักเป็นเหตุการณ์ที่ไม่รุนแรง เช่น การลักขโมยสิ่งของบนเรือแล้วหลบหนีไป

(๒) การทำการประมงผิดกฎหมาย เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๕๘ ประเทศไทยได้รับการเตือนจาก สหภาพยุโรปให้แก้ไขปัญหาการทำการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal Unreported and Unregulated Fishing : IUU) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การส่งออก สินค้าประมงไปสหภาพยุโรปทำให้รัฐบาลจัดตั้งศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำการประมงผิดกฎหมาย (ศปมผ.) โดยให้กองทัพเรือ และศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล เป็นหน่วย ปฏิบัติงานหลัก โดยในห้วงที่ผ่านมา ศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำการประมงผิดกฎหมาย ได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง จนเมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๒ สหภาพยุโรปได้ประกาศ ปลดใบเหลือง แต่ประเทศไทยจะยังมีเจตนากรณีในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดต่อไป ในส่วนของเรือประมงต่างชาติลักลอบทำประมงในน่านน้ำไทยได้มีการจับกุมอย่างต่อเนื่องทั้งอ่าวไทยและ ทะเลอันดามัน สำหรับเรือประมงไทยลักลอบทำประมงในน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้านมีจำนวนลดลง อย่างมาก จากมาตรการการควบคุมขนาดกองเรือประมงตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๘ และการติดตั้งระบบติดตามเรือ (Vessel Monitoring System : VMS) เพื่อแสดงตำแหน่งที่ทำการประมง อย่างไรก็ตาม ยังพบว่ามี การเคลื่อนย้ายอุปกรณ์ดังกล่าวอย่างผิดกฎหมาย และอาจมีการใช้เรือประมงพาณิชย์ ลักลอบเข้าไปทำประมงในน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีนายทุนของประเทศนั้นสนับสนุน

(๓) การลักลอบลำเลียงยาเสพติดทางทะเล สถานการณ์ในรอบปีที่ผ่านมายังไม่ปรากฏการลำเลียง ทางทะเลด้านอ่าวไทยและทะเลอันดามันแต่อย่างใด แต่อาจจะมีการลักลอบลำเลียงทางทะเล เนื่องจากสามารถลำเลียงได้ในปริมาณมากและยากต่อการตรวจพบของเจ้าหน้าที่

(๔) การก่อการร้ายในพื้นที่ทางทะเล เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทางสถานการณ์ด้านความมั่นคง ทางทะเลของภูมิภาคอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ แม้ว่าในห้วงที่ผ่านมาจะเคยปรากฏ ข่าวสารว่า กลุ่มก่อการร้าย IS มีความสนใจต่อเป้าหมายทางทะเล แต่ในพื้นที่อาณาเขตทางทะเล ของไทยและบริเวณใกล้เคียงยังไม่ปรากฏเหตุการณ์ หรือข่าวสารการก่อการร้ายทางทะเล

(๕) การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายในพื้นที่ทางทะเล จากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ของไทย สภาพเศรษฐกิจที่ดีกว่าประเทศเพื่อนบ้านและความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก ทำให้ ประเทศไทยประสบปัญหาการหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายมาโดยตลอด ทั้งนี้ หลังจากที่รัฐบาลได้มีการประกาศใช้ พ.ร.ก.การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.๒๕๖๐ และ พ.ศ.๒๕๖๑ ซึ่งมีบทลงโทษที่เพิ่มขึ้นทั้งในส่วนของนายจ้างและแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย และเพิ่มความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้แนวโน้มผู้หลบหนีเข้าเมืองในภาคแรงงานลดน้อยลงและมีแรงงานต่างด้าวเข้าสู่ระบบมากขึ้น สำหรับปัญหาผู้โยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งประกอบไปด้วย ชาวโรฮีนจาและชาวบังคลาเทศ จากความร่วมมือระดับภูมิภาคในการสกัดกั้นตั้งแต่ประเทศต้นทาง รวมถึงการบูรณาการในการทำลายเครือข่ายขบวนการนำพา ทำให้การใช้ไทยเป็นทางผ่านไปยัง ประเทศอื่นจะกระทำได้อย่างยากขึ้น

(๖) การคุกคามต่อทรัพยากรและระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง ในปัจจุบันยังคงมีปัญหา ขยะมูลฝอยในทะเล ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ปัญหาการทำลายป่าชายเลน รวมทั้งปัญหาคราบน้ำมันรั่วไหลจาก

เรือและอุตสาหกรรมในทะเล ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง อยู่อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีความพยายามสร้างการรับรู้ต่อปัญหาดังกล่าว แต่การจัดการปัญหา ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร

จากปัญหาทางทะเลทั้ง ๖ ข้อนี้ เจ้าหน้าที่ทหารเรือต้องบังคับใช้กฎหมาย โดยกองบัญชาการทัพเรือภาค ๑ ๒ และ ๓ ได้จัดเรือประเภทต่าง ๆ ออกทำการลาดตระเวนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ และหากพบเจอเรือต้องสงสัยว่าจะทำผิดกฎหมาย ก็จะต้องแสดงตนและบังคับใช้กฎหมายตามที่ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทหารเรือตรวจค้น และจับกุมต่อไป

๔. วิธีการปฏิบัติในการเข้าตรวจค้นและจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายทางทะเลของกองทัพเรือ^๔

เจ้าหน้าที่ทหารเรือทุกคนจำเป็นต้องเข้าใจถึงขอบเขตและอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายที่ให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำความผิดในทะเล ซึ่งมีวิธีปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบและวิธีการอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องและจำเป็น ซึ่งผู้ปฏิบัติเป็นเจ้าหน้าที่ทหารเรือต้องทำความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้ด้วยความรอบคอบ ทั้งนี้ มีความแตกต่างของอำนาจในการปราบปรามระหว่างเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจโดยตรงกับเจ้าหน้าที่ทหารเรือ อำนาจในการตรวจค้นจับกุมตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา วิธีการก่อนทำการตรวจค้นจับกุม ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติในการตรวจค้นจับกุม และขั้นตอนหลังจากการทำการตรวจค้นจับกุม การบันทึก การตรวจค้นจับกุม และการส่งตัวผู้กระทำความผิดและของกลาง โดยมีสิ่งที่จะต้องระลึกถึงไว้เสมอประกอบด้วย

(๑) ทหารเรือมิใช่เป็นเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ปราบปรามโดยตรง แต่การที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ทหารเรือบางตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่เช่นนั้น ก็เพื่อให้ทหารเรือในตำแหน่งนั้น ๆ ได้มีโอกาสช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจโดยตรงในการปราบปราม เมื่อเจ้าหน้าที่ทหารเรือได้พบเห็นการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นในทะเล

(๒) การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ทหารเรือ ควรใช้ให้อยู่ในขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้หรือเท่าที่ความรู้ความสามารถจะกระทำได้นั้น มิควรใช้อำนาจเกินขอบเขตของกฎหมายหรือความสามารถที่มี อันอาจจะเป็นการก้าวล่วงหน้าที่ของผู้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงได้

(๓) ในการที่จะเข้าใจวิธีการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติ จะต้องศึกษาโดยละเอียดถึงอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายแต่ละฉบับที่ให้อำนาจไว้

(๔) หากมีข้อสงสัยประการต่าง ๆ จำเป็นต้องขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่กฎหมายประจำกองทัพเรือ

สำหรับหลักการปฏิบัติในการเข้าตรวจค้นและจับกุม จะต้องยึดถือตามแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

(๑) โดยทั่วไปผู้กระทำความผิดทางอาญานั้น เจ้าพนักงานตำรวจ ได้อาศัย อำนาจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติรวมทั้งระเบียบกรมตำรวจ เกี่ยวกับคดีด้วยอำนาจทั้งหมดของเจ้าพนักงานตำรวจ จึงเป็นไปตามที่กฎหมายภายในของรัฐบัญญัติไว้เท่านั้น ส่วนอำนาจของเจ้าหน้าที่ทหารเรือในการตรวจค้น และจับกุมผู้กระทำความผิดอาญานั้น นอกจากอาศัยอำนาจตามกฎหมาย

^๔ อทร.๙๑๐๑ คู่มือปฏิบัติเกี่ยวกับการให้อำนาจทหารเรือในการปฏิบัติการในทะเล พ.ศ.๒๕๔๒, กองทัพเรือ หน้า ๑ - ๗

พิเศษบ้างต่าง ๆ อันเป็นกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นมาเป็นพิเศษแล้ว เจ้าหน้าที่ที่ทหารเรือยังมีอำนาจในการตรวจค้น และจับกุมตามเงื่อนไขและวิธีการที่หลักกฎหมายระหว่างประเทศกำหนดไว้อีกด้วย ข้อแตกต่างระหว่างอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจกับอำนาจของเจ้าหน้าที่ที่ทหารเรือ จึงอาจสรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้

(๑.๑) เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจตรวจค้นและจับกุมได้ทั่วราชอาณาจักร ไม่ว่าจะส่วนราชอาณาจักรนั้น จะเป็นพื้นที่บนบก ลำน้ำ หรือทะเล ส่วนอำนาจเจ้าหน้าที่ที่ทหารเรือ นั้น โดยปกติจะมีอำนาจเฉพาะพื้นที่ที่เป็นลำน้ำ และหรือทะเลเท่านั้นไม่สามารถปฏิบัติการบนบกได้

(๑.๒) ในน่านน้ำที่เป็นทะเล เจ้าพนักงานตำรวจ มีอำนาจตรวจค้นและจับกุมได้เฉพาะบริเวณที่เป็นทะเลอาณาเขตของประเทศไทยเท่านั้น ถ้าเป็นทะเลหลวง ตรวจค้นได้เฉพาะเรือไทยเท่านั้น ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ทหารเรือ นอกจากปฏิบัติการในทะเลอาณาเขตแล้วยังสามารถปฏิบัติการตรวจค้นจับกุมในทะเลหลวงได้ตามเงื่อนไขและวิธีการ ที่หลักกฎหมายระหว่างประเทศกำหนด เช่น สิทธิการไล่ตามติดพัน ตรวจเรือ จับกุมเรือต่างประเทศที่กระทำผิดในน่านน้ำไทย ออกสู่ทะเลหลวง เป็นต้น

(๑.๓) เจ้าพนักงานตำรวจทุกชั้นยศ ทุกตำแหน่ง มีอำนาจตรวจค้นและจับกุมได้ แต่ถ้าเป็นตำรวจชั้นผู้น้อย ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายกำหนด ซึ่งโดยปกติจะต้องมีหมายค้นและหมายจับกุมด้วย ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ทหารเรือ นั้น ผู้ที่มีอำนาจตรวจค้นและจับกุมได้ต้องเป็นบุคคลตามตำแหน่งและหรือชั้นยศที่กฎหมายพิเศษระบุไว้เท่านั้น

(๑.๔) เจ้าพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ มีอำนาจออกหมายค้นและหมายจับได้ โดยสั่งการให้ตำรวจชั้นผู้น้อยไปปฏิบัติการได้ตามอำนาจที่ระบุไว้ในมาตรา ๕๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ทหารเรือ นั้น ผู้ที่มีอำนาจตามกฎหมายแต่ละฉบับ ต้องปฏิบัติด้วยตนเอง

(๑.๕) เมื่อตรวจค้นแล้วพบการกระทำผิดหรือสงสัยว่าจะกระทำความผิดเจ้าพนักงานตำรวจ มีอำนาจดำเนินการได้ตามขั้นตอนที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ทุกประการเช่น สอบสวน จับกุม ควบคุมตัว ปลดปล่อยชั่วคราว จนกระทั่งนำตัวผู้กระทำผิดไปฟ้องร้องต่อศาลได้ ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ทหารเรือ นั้น กฎหมายพิเศษแต่ละฉบับให้อำนาจไว้ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ บางฉบับให้อำนาจสอบสวนได้ เช่น พรบ. ให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำความผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ. ๒๔๙๐ แต่กฎหมายบางฉบับใหม่ให้อำนาจในการสอบสวน เช่น พรบ. ศุลกากร พ.ศ. ๒๔๖๙ และ พรบ. เรือไทย พ.ศ. ๑๙๔๑

(๑.๖) การควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมนั้น จากพนักงานตำรวจ มีอำนาจควบคุมตามระยะเวลาที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ กำหนดไว้ กล่าวคือ ตามอัตราโทษของความผิดนั้น ถ้าอัตราโทษต่ำ ก็ควบคุมได้น้อย อัตราโทษสูงก็ควบคุมตัวได้นาน ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ทหารเรือ นั้น กฎหมายบางฉบับให้อำนาจควบคุมได้ไม่เกิน ๓ วัน เช่น พรบ. ให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำความผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ. ๒๔๙๐ ดังนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่ที่ทหารเรือจับกุมผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดแล้ว โดยปกติต้องส่งตัวผู้ต้องหา พร้อมของกลางไปยังพนักงานสอบสวนในท้องที่เกิดเหตุ หรือสถานีตำรวจที่อยู่ใกล้เคียงโดยเร็วที่สุด

(๑.๗) เมื่อต้องการจับกุมผู้ต้องหาที่กระทำความผิด หากคดีนั้นเป็นความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสอบสวนคดีนั้น มีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ ซึ่งในความผิดที่เกิดขึ้นในทะเลนั้นอำนาจเปรียบเทียบปรับเป็นอำนาจของตำรวจน้ำในท้องที่เกิดเหตุ ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ทหารเรือไม่มีอำนาจดังกล่าว

(๒) เจ้าหน้าที่ทหารเรือ กับการมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๑๖) และ (๑๗) สรุปได้ว่า กฎหมายที่ให้ทหารเรือมีอำนาจในการปราบปรามการกระทำผิดในทะเลบางฉบับ ได้กำหนดให้ทหารเรือผู้ปฏิบัติ มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และบางฉบับ ให้เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ด้วย ซึ่งโดยปกติแล้วทหารเรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ ตามกฎหมายเหล่านั้นไม่ถือว่าเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จึงไม่มีอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ เช่นที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมี แต่ถ้ามีกรณีอันเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญาตามกฎหมายเหล่านั้นเกิดขึ้นแล้ว ก็ถือว่า ทหารเรือผู้ปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นมาทันที มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เหตุที่ได้บัญญัติให้อำนาจทหารเรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายเหล่านั้นไว้เช่นนี้ก็เพราะว่า ทหารเรือในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในทะเลย่อมมีโอกาสพบเห็นและรับรู้การกระทำผิดที่เกิดขึ้นได้มากกว่าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจแท้ ๆ เมื่อพบเห็นและรับรู้การกระทำผิดที่เกิดขึ้นในทะเลแล้วถ้าไม่มีอำนาจในการปราบปรามจับกุมก็อาจก่อให้เกิดผลเสียได้อย่างมาก ฉะนั้นจึงต้องกำหนดไว้ให้เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเสียด้วย จะได้ร่วมมือกับฝ่ายปกครองหรือตำรวจแท้ ๆ ในการปราบปรามจับกุมผู้กระทำความผิดนั้น

(๓) อำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ การประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ทหารเรือ สามารถกระทำได้ ประกอบด้วย

(๓.๑) มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาได้ตามมาตรา ๑๗ สามารถทำการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติ ไปตามอำนาจและหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

(๓.๒) มีอำนาจคนซึ่งอาจแยกได้เป็น การค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถาน และการค้นในที่โรหฐาน ซึ่งอาจค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ในกรณีเมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้า อันเป็นความผิดที่กำลังกระทำในที่โรหฐาน รวมถึงความผิดในขณะที่ถูกไล่จับ ได้หนีเข้าไปในที่แล้วโรหฐานนั้น มีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยได้ว่า เข้าไปซุกซ่อนอยู่ในที่โรหฐานนั้น ทั้งนี้ยังครอบคลุมถึงเมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้นำมาโดยการกระทำผิดใดซ่อนอยู่ในที่โรหฐานนั้น แต่ต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้าเนิ่นนานไปอาจ จะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน

(๓.๓) อำนาจในการจับกุม มีอำนาจจับกุม ซึ่งนอกจากจะมีอำนาจจับกุมตามกฎหมายแล้ว ในกรณีที่ไม่มีหมายจับก็อาจทำการจับกุมได้ เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือเมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิด หรือพบโดยพฤติการณ์สมควรสงสัยว่าผู้นั้นจะกระทำความผิด โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือ วัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด หรือมีเหตุอันสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้ว และกำลังจะหลบหนี หรือเมื่อมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว

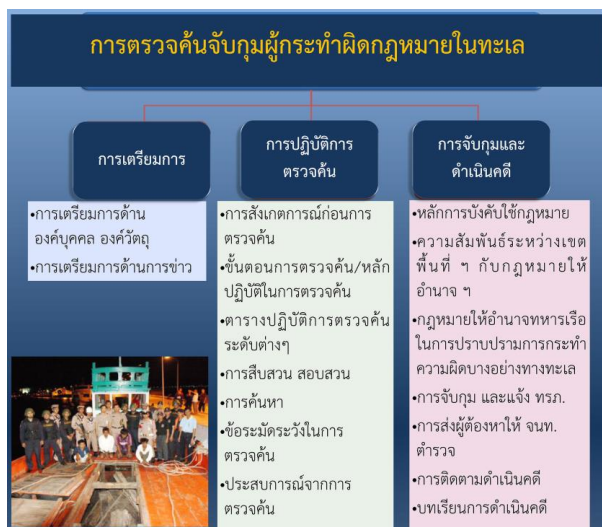
(๓.๔) ในการจับกุมดังกล่าวมานี้ ผู้จับกุมจะต้องแจ้งแก่ผู้ที่ถูกจับกุมว่าเขาต้องถูกจับ ไม่ต้องแจ้งเหตุที่จะจับ แล้วส่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของผู้จับพร้อมด้วยผู้ถูกจับ ถ้าเขาไม่ยอมไป ก็มีอำนาจจับตัวไปได้ ถ้าบุคคลดังกล่าว ขัดขวางการจับหลบหนีหรือพยายามหลบหนี ผู้ทำการจับก็มีอำนาจใช้วิธีการที่เหมาะสมทำการจับกุมได้ ซึ่งอาจต้องใช้กำลังและมีอำนาจที่จะป้องกันตัวได้ ถ้าบุคคลนั้นจะทำร้ายผู้จับ

(๓.๕) เมื่อจับตัวได้แล้ว ผู้จับจะต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทันที และเมื่อถึงที่นั่นแล้วก็ให้แจ้งเหตุที่จับกุมให้ทราบ ในระหว่างนี้ผู้จับมีอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ได้โดยใช้วิธีควบคุมเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้เขานั่นหนี แต่เวลาควบคุมนั้นจำกัดเฉพาะเท่าที่จะพาผู้ถูกจับไปมอบให้พนักงานสอบสวนเท่านั้น จะสั้นยาวแค่ไหนแล้วแต่พฤติการณ์แห่งคดีเป็นราย ๆ ไป แต่ในกรณีจำเป็นผู้จับกุมจะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับกุมเสียก่อน ก่อนนำตัวไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม การจับกุมนี้ห้ามมิให้กระทำในที่รโหฐาน เว้นแต่จะเข้ากรณีดังกล่าวมาแล้วในเรื่องการตรวจค้น นอกจากนี้ ห้ามมิให้ให้กระทำในพระราชวังในที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระมเหสี หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับอยู่ นอกจากนี้จะได้รับการอนุญาตจากรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยก่อน

(๓.๖) ความคุ้มครองของประมวลกฎหมายอาญาที่มีต่อเจ้าหน้าที่ทหารเรือ โดยปกติแล้วในการปฏิบัติการตามหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะเกี่ยวกับกรณีใด ประมวลกฎหมายอาญาก็ได้ให้ความคุ้มครองอยู่แล้วอันเป็นความคุ้มครองที่ให้ต่อพนักงานทั่ว ๆ ไป เช่น การดูหมิ่นเจ้าพนักงานมีความผิดตามมาตรา ๑๓๖ การแจ้งข้อความเท็จต่อเจ้าพนักงานมีความผิดตามมาตรา ๑๓๗ การต่อสู้อันตรายเจ้าพนักงานมีความผิดตามมาตรา ๑๓๘ เป็นต้น แต่ในทางตรงกันข้ามเจ้าหน้าที่อาจไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายได้ หากการปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติโดยมิชอบ อันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการที่เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายได้บัญญัติไว้ให้ต้องรับโทษหนักขึ้น เช่น เจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๑๕๗ เจ้าพนักงานรับสินบนตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๔๘ เป็นต้น

ทั้งนี้กองทัพเรือได้จัดทำแนวทางการปฏิบัติในการนำเรือเข้าตรวจค้นและจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายทางทะเล ซึ่งสรุปขั้นตอนได้ ๓ ขั้นตอน

- (๑) การเตรียมการ
 - (๒) การปฏิบัติการตรวจค้น
 - (๓) การจับกุมและการดำเนินคดี
- รายละเอียด ดังภาพที่แสดงต่อไปนี้

และเมื่อแน่ชัดแล้วว่าเป็นเรือต้องสงสัย เจ้าหน้าที่ทหารเรือจะต้องเข้าสู่กระบวนการนำเรือเข้าตรวจค้น โดยวิธีการเข้าเทียบในกรณีเป็นเรือเล็ก หรือ ส่งชุดตรวจค้นลงเรือยาง เพื่อขึ้นสู่เรือต้องสงสัย ในกรณีเป็นเรือใหญ่ ดังมีขั้นตอนการปฏิบัติเป็นไปตามภาพ

๕. การนำหลักนิติธรรมมาใช้ ในการบังคับใช้กฎหมายในการปราบปรามผู้กระทำความผิดในทะเล

จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรม กฎหมายของประเทศไทยฉบับได้บ้างที่กำหนดอำนาจหน้าที่ให้กับกองทัพเรือซึ่งเป็นหน่วยงานด้านความมั่นคงทางทะเลของประเทศไทยปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย ในอาณาเขตทางทะเล ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ตั้งแต่กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้กำหนดหน้าที่ของกองทัพไทยไว้ สองประการคือ ประการแรก หน้าที่ในการปกป้องเอกราช อธิปไตย บูรณภาพของประเทศไทย ซึ่งกองทัพเรือมีหน้าที่หลักในการปกป้อง อธิปไตย บูรณภาพของ ประเทศทางทะเล หน้าที่ที่สอง คือ การดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งหน้าที่ประการที่สองนี้ กองทัพเรือมิได้เป็นหน่วยงานหลัก ทำให้รัฐได้ออกพระราชบัญญัติให้อำนาจ ทหารเรือปราบปรามการกระทำความผิด บางอย่างทางทะเล ในปี พ.ศ.๒๕๔๐ ทั้งนี้เพื่อให้กองทัพเรือ สามารถปฏิบัติงานบังคับใช้กฎหมายในอาณาเขตทางทะเลของประเทศ ได้อย่างชัดเจนถูกต้อง

การที่รัฐได้กำหนดให้อำนาจให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือในการปฏิบัติหน้าที่ อันเป็นการปราบปราม ผู้กระทำความผิดเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพอย่างหนึ่งซึ่งรัฐธรรมนูญได้รองรับไว้ การใช้อำนาจดังกล่าว ต้องนำหลัก นิติธรรมมาวิเคราะห์ในการปฏิบัติด้วยเสมอว่า การปฏิบัติเกินขอบเขตอำนาจหรือไม่ เกินความเป็นธรรมหรือไม่ จะ เห็นได้ว่ากฎหมายมักให้อำนาจของเจ้าหน้าที่ทหารเรือในการจับ ค้น ควบคุมตัวผู้ต้องหา เป็นไปตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายบางฉบับได้ เพิ่มอำนาจไว้เป็นการเฉพาะอีก เช่น การหยุดเรือ การ ขึ้นเรือ การไล่ตามติดพัน การให้ใช้อาวุธได้อย่าง ชัดแจ้งในกรณีจำเป็น ซึ่งรวมถึงให้กระทำการใด ๆ เพื่อบังคับให้ ปฏิบัติตาม หรือเพื่อนำเรือออกไป เป็นต้น ดังนี้ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของกองทัพเรือ แม้กฎหมายจะให้หลัก ไว้กว้าง ๆ โดยให้กระทำเท่าที่ จำเป็น แต่ขอบเขตเท่าที่จำเป็นเป็นประการใดก็ต้องพิจารณาไปตามแต่ละ สถานการณ์ ต้องตระหนัก เสมอว่ากองทัพเรือเป็นหน่วยงานที่ใช้กำลังกำลัง สิ่งสำคัญคือต้องไม่ใช้อำนาจที่ไม่ชอบ ด้วยกฎหมาย เพราะผลร้ายและความเสียหายที่ตามมาจะมากกว่าการที่จะกระทำเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ แม้ กฎหมายจะบัญญัติว่าให้กระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้กองทัพเรือได้มีแนวทาง ปฏิบัติการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ ทหารเรือ ปรากฏตามเอกสารอ้างอิงกองทัพเรือ ๙๑๐๑ (อทร.๙๑๐๑) อันเป็น คู่มือการปฏิบัติเกี่ยวกับกฎหมายให้อำนาจทหารเรือปฏิบัติการในทะเล และปัจจุบันกองทัพไทย ดำเนินการปฏิบัติตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ ๕๙/๕๐ เรื่องกฎการใช้กำลังของกองทัพไทย ซึ่งบังคับใช้ทั้งในสถานการณ์ปกติ ในการปฏิบัติการทาง ทหารที่ไม่ใช้สงคราม และในระหว่าง การขัดกันด้วยอาวุธหรือสงครามด้วย

โดยการใช้กำลังในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจในการบังคับใช้ กฎหมายสามารถซึ่งหลักการดังกล่าว เป็นการสนับสนุนหลักนิติธรรม สรุปได้ ดังนี้

(๑) การบังคับใช้กฎหมายจะใช้อาวุธได้ในกรณีป้องกันตัวเอง กล่าวคือ การป้องกันตนเองจาก ภัย คุกคามที่ใกล้จะมาถึงและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หรือป้องกันผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตรายใกล้จะถึงและมีความรุนแรงที่ อาจถึงแก่ชีวิตหรืออันตรายสาหัส โดยต้องใช้กำลังในขนาดที่เหมาะสม ห้วงเวลา และ ขอบเขตของการปฏิบัติ จะต้องไม่เกินกว่าความจำเป็น ต้องกระทำต่อเป้าหมายเฉพาะที่เป็นภัย อันตราย และจะต้องระมัดระวังความเสียหายข้างเคียงเกินกว่าเหตุ ทั้งนี้ การใช้กำลังป้องกันตนเอง ต้องสิ้นสุดลงทันทีเมื่อภัยคุกคามหมดลง

(๒) ในการปฏิบัติการกิจการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล สามารถใช้กำลังอาวุธ ชัดขวาง ได้ทันที กรณีเมื่อปรากฏว่ามีการใช้อาวุธใด ๆ หรือกำลังคุกคามต่อสถานที่ผลิตปิโตรเลียม หรือ ท่อที่ใช้ในระบบการ ขนส่งปิโตรเลียม หรือเส้นทางคมนาคมทางทะเล หรือใช้กำลังคุกคามต่อเรือหรือ อากาศยานฝ่ายเรา

(๓) ในการปฏิบัติการกิจใช้อำนาจตามกฎหมายให้อำนาจทหารเรือ สามารถใช้กำลังได้ตาม พหุติการณ์ที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ เพื่อทำการจับกุมบุคคลที่เป็นอันตรายและขัดขวางการปฏิบัติ หน้าที่ หรือ เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นหลบหนี

(๔) ก่อนการใช้อาวุธจะต้องพิจารณาใช้ทางเลือกอื่นก่อน และมีการส่งสัญญาณอย่างชัดเจนให้ ทราบว่าจะใช้อาวุธ เว้นแต่ไม่สามารถกระทำได้ การดำเนินการใช้อาวุธต้องดำเนินการตามขั้นตอน จากเบาไปหา หนัก ใช้กำลังหรืออาวุธอย่างจำกัดเท่าที่เหมาะสมแก่ความจำเป็นตามความร้ายแรงของ ความผิดและวัตถุประสงค์ ตามกฎหมายฉบับนั้น ๆ โดยพยายามลดการบาดเจ็บและความเสียหายให้ เกิดขึ้นน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

(๕) หากเกิดกรณีมีผู้ได้รับบาดเจ็บจากการใช้อาวุธ ต้องให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์แก่ ผู้บาดเจ็บโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้

จากการที่กองทัพเรือได้จัดทำเอกสารอ้างอิงกองทัพเรือ หมายเลข ๙๑๐๑ (อทร.๙๑๐๑) คู่มือการปฏิบัติเกี่ยวกับกฎหมายให้อำนาจทหารเรือปฏิบัติการในทะเล ซึ่งเป็นแนวทางให้เจ้าหน้าที่ ทหารเรือยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายในอาณาเขตทางทะเลของประเทศไทย โดยเอกสารดังกล่าว มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการทำให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือในการบังคับใช้กฎหมายเป็น ผู้ใด เจ้าหน้าที่ระดับใดถือเป็นเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย มีกฎหมายฉบับใดบ้างที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ ทหารเรือบังคับใช้ในอาณาเขตทางทะเลของประเทศไทยที่ และแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมาย คือ หลักการตรวจค้น จับกุมบุคคล จับยึดเรือหรือยานใด ๆ ที่กระทำผิดกฎหมาย โดยการจัดทำเอกสารนี้ เป็นไปตามหลักนิติธรรม ที่ทำให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือใช้อำนาจโดยยึดกฎหมาย เป็นสำคัญ มิได้ใช้ตามอำเภอใจ และมีส่วนอย่างมากที่ทำให้ได้รับการยอมรับจากประชาชน และหลังจากที่มหาอำนาจ ตะวันตก ได้กล่าวหาว่าประเทศไทยมีการบังคับใช้กฎหมายในอาณาเขตทางทะเลที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน โดยเฉพาะการทำการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม ประเทศไทยบูรณาการหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายทางทะเล โดยจัดตั้งศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล โดยมีกองทัพเรือเป็นหน่วยงานหลัก ในปี พ.ศ.๒๕๖๒ ผลการดำเนินงาน สามารถ แก้ปัญหาได้ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในทะเลของประเทศไทยเป็นไปตามมาตรฐานของสังคมโลก ซึ่งหลักการสำคัญที่ใช้ในการปฏิบัติงานก็คือ หลักนิติธรรมเช่นกัน

สรุป

จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาหลักนิติธรรม ผู้เขียนเห็นว่า หลักนิติธรรมนั้น เป็นหลักที่จะต้องนำมาใช้มา กำกับหลักการใช้กฎหมายอีกชั้นหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อกองทัพเรือได้รับบทบาทหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญมาแล้วพิจารณาว่า มีกฎหมายให้อำนาจไว้แล้ว การดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์โดยใช้อำนาจตามกฎหมาย ต้องกระทำอยู่ในกรอบของนิติธรรมอีกชั้นหนึ่ง และการจะกระทำใด ๆ ที่เป็นเรื่องจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล หรือเป็นผลกระทบต่อสิทธิของบุคคล แม้กฎหมายให้อำนาจไว้ หรือกฎหมายเปิดช่องว่างไว้ ต้องวิเคราะห์ด้วย หลักนิติธรรมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์โดยเกิดความเป็นธรรม

การวิเคราะห์หลักนิติธรรมกับกฎหมายให้อำนาจทหารเรือเป็นเจ้าหน้าที่ในบทความนี้ เป็นการให้ เข้าใจหลักนิติธรรม และนำไปคิดวิเคราะห์กับกฎหมายฉบับอื่น ๆ ได้ด้วย และนำไปสู่การปฏิบัติในการทำงานอย่าง แท้จริง ในกรณีอื่น ๆ ด้วย อาทิ การปฏิบัติการกิจของเจ้าหน้าที่ทหารเรือที่ต้องไปพร้อมกับอาวุธยุทโธปกรณ์ ซึ่งรัฐ ได้เพิ่มภารกิจในการปราบปรามไว้ในกฎหมายหลายฉบับ โดยพื้นฐานเป็นการดำเนินการตาม ประมวลกฎหมายวิธี พิเคราะห์ความอาญา ในการจับ ค้น ควบคุม และมีอำนาจอื่นที่กฎหมายให้ เพิ่มเติมเป็นการเฉพาะอีกด้วย เป็นการ จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งกองทัพเรือได้ดำเนินการจัดทำคู่มือการปฏิบัติเกี่ยวกับกฎหมายให้อำนาจทหารเรือ ปฏิบัติการในทะเล ซึ่งเจ้าหน้าที่ทุกนายต้องปฏิบัติตาม จึงเป็นการสนับสนุนหลักนิติธรรมอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้บรรลุ ภารกิจตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การสนับสนุนและส่งเสริมหลักนิติธรรม คือ การเริ่มจากการปฏิบัติของ หน่วยในกองทัพเรือเอง โดยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทหารเรือที่ปฏิบัติหน้าที่ในทะเลทุกนาย ให้ปฏิบัติอย่าง เคร่งครัด เป็นไปตามหลักนิติธรรม โดยมีมุ่งหวังให้ประชาชนให้การยอมรับ และเชื่อถือการทำงานของเจ้าหน้าที่ ทหารเรือในการบังคับใช้กฎหมายมาโดยตลอด จนทำให้การบังคับใช้กฎหมายทางทะเลของไทยได้รับการยอมรับ และเป็นไปตามมาตรฐานของสากล

บรรณานุกรม

สื่อสิ่งพิมพ์

Aristotle (1995). Politics. Oxford: Oxford University Press

คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติและคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรม, หลักนิติธรรม The Rule of Law, บริษัท พี เอส พรินติ้ง แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๕๗, หน้าคำนำ และ หน้า ๑ - ๑๖

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล. ๒๕๕๖. หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่. วารสารสถาบันพระปกเกล้า ปี ๒๖๔๖ เล่มที่ ๒ สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา(องค์การมหาชน), “รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์รายงานวิจัยในลักษณะ (Quick Research) ในประเด็นเร่งด่วนของประชาคมอาเซียน เรื่อง ความมั่นคงทางทะเลภายใต้โครงการพัฒนากฎหมายภายในเพื่อ รองรับการทำงาน ด้านประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ ๒๕๕๙” หน้า ๔๐-๔๓.

อทร.๙๑๐๑ คู่มือปฏิบัติเกี่ยวกับการให้อำนาจทหารเรือในการปฏิบัติการในทะเล พ.ศ.๒๕๕๒, กองทัพเรือ หน้า ๑ - ๗

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานพระธรรมนูญทหารเรือ https://www.judge.navy.mi.th/index.php/today/detail/content_id/72
สืบค้นเมื่อ ๑ ต.ค. ๒๕๖๗

หลักนิติธรรม (The Rule Of Law) ข้อมูลจากเว็บไซต์ ศาลรัฐธรรมนูญ
https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1283 สืบค้นเมื่อ ๒ ต.ค.๒๕๖๗